

ZAMONAVIY ADABIYOT MUAMMOLARI

Yozuvchi biografiyasi va bola ruhiyati o'ziga xosligi

Ruxsora Tulabayeva¹

Abstrakt

Ushbu maqolada o'zbek bolalar adabiyotining yirik namoyandasi yozuvchi Xudoyberdi To'xtaboev asarlari tahlilga tortilgan bo'lib, ularda o'smir ruhiyati ifodasi, shuningdek, bola ruhiyatini tasvirlar ekan, unda yozuvchi biografiyasining qay darajada ishtirok etishi masalasiga ham batafsil to'xtab o'tilgan. Aslida, Har qanday badiiy asarda qaysidir darajada yozuvchining biografiyasi aks etishi tabiiy. Zero, yozuvchi asar yozar ekan, uning hayoti davomida duch kelgan voqealari hamda kechirgan his-tuyg'ulari o'sha asarda muhrlanib boradi. Biz yozuvchi Xudoyberdi To'xtaboev asarlari tahliliga to'xtalar ekanmiz, ularda, avvalo, yozuvchining hayot yo'li, xarakteri (tabiati) aks etishini ko'ramiz.

Shuningdek, maqolada bugungi o'zbek bolalar adabiyotidagi bosh muammo – bola tarbiyasida uning ruhiyati birlamchi ekanini badiiy asarlar misolida yoritib berildi. Bolalar uchun yozigan badiiy asar bola ruhiyatining in'ikosi ekani ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: *yozuvchi, bola ruhiyati, biografik metod, yozuvchi biografiyasi, keksalar ruhiyati, komizm, mahorat, tahlil.*

Kirish

Bolalar asarlari bolalar dunyosini aks ettirish bilan bir qatorda yozuvchining biografiga oid o'rinlarni ham aks ettirishi bilan xarakterli. Ularda qahramonlar ichki olami yozuvchining ham ma'naviy olamine ham namoyon etib turadi.

Yozuvchi har bir asarda o'zi va qahramon psixologizmini namoyon etishini aytib o'tdik. Demak, qahramonda yozuvchining o'zligi ham yashaydi. Lekin bu – qahramon aynan yozuvchining o'zidir, degan xulosaga olib kelmaydi. Chunki ayrim o'rinlarda qahramon

¹Tulabayeva Ruxsora Sayfullayevna – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

E-mail: rtulaboyeva@navoiy-uni-uz; rtolaboy@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7013-400X

Iqtibos uchun: Tulabayeva, R.S. 2022. "Yozuvchi biografiyasi va bola ruhiyati o'ziga xosligi". *O'zbekiston: til va madaniyat*: 2(2): 54-62.

yozuvchidan uzoqlashgan holda harakat qiladi. Biz bu o'rinda qahramonning o'ziga xosligini kuzatish imkoniga ega bo'lamiz.

X.To'xtaboyev asarlari, asosan, birinchi shaxs tilidan hikoya qilinadi. "...roviy bir yo'la bir necha vazifani bajaradi. Birinchidan, u voqealarni so'zlab beradi (yozuvchi funksiyasini bajaradi). Ikkinchidan, hikoya qilish orqali kitobxonga zavq-shavq beradi. Uchinchidan, roviy estetik kitobxon vazifasini ham bajaradi. Ya'ni uning o'zi ro'y berayotgan holat, hikoya tarzidan zavq oladi. Estetik kitobxon, oradan qancha zamon o'tmasin, yangi-yangi kitobxonlarga peshvoz chiqadi" [Rasulov 2009, 157-158]. Shu ma'noda, adib yaratgan qahramonlar bola-kitobxonlarning o'rtoq-hamdardlariga aylanadi.

Asosiy qism

Roviy hikoyalaridan dastavval hazil-mutoyiba ohangining yuqori ekanligi anglashiladi: "... Shu paytda qorin masalasida shikoyatim yo'q hisobi. Undan keyin atrofda: "Hoy, Mulla Hoshim, quloq o'zimizga ham kerak" – deb tanbeh beradigan biron kimsa ham ko'rinmaydi. Shartta ashulani boshlab yubordim:

Xoh g'o'zam, xoh-xoh g'o'zam,

Hosili oppoq g'o'zam, –

Deyman-u, buralib-buralib o'yinga tushib yuboraman. Keyin ikki qo'limni biqinima qo'yib, egilib, g'o'zalarga salom beraman-da:

Xoh g'o'zam, xoh-xoh g'o'zam,

Hosili oppoq g'o'zam, – deb kuylab yo'lda davom etaman" [To'xtaboyev 1982, 28]. Boladagi quvnoqlik, so'zga chechanlik, vaziyatni o'zicha idrok qilish – aslida bularning hammasi yozuvchi tabiatiga uyg'un keladi. Chunki Xudoyberdi To'xtaboyevning o'zi shunday bola qalbli, haqiqatgo'y inson. Adib hamisha bolalar davrasida, bolalar bilan muloqotda bo'lib kelgan. U pedagoglik faoliyatida ham, yozuvchilik faoliyatida ham, hatto hozirigi kunda televideniyaedagi faoliyatida ham bolalar bilan hamnafas ishlamoqda. Shunday ekan, bu bolalarga yaqinlik adibning ruhiy dunyosida namoyon bo'lmasligi mumkin emasdi. Bolalar bilan muntazam uchrashuvlar, suhbatlar adibning bola ruhiy olamiga yanada chuqurroq kirishiga xizmat qildi. Yozuvchi bolalar uchun yozilgan har bir asarida o'zini aynan o'sha bola o'rnida tasavvur qilgan, buning natijasida bola qalbi asarda teran aks etgan. Bunga biz yuqorida batafsil to'xtalib o'tdik.

Ma'lumki, Xudoyberdi To'xtaboyev 300 dan ortiq felyeton yozgan. Felyeton jamiyat manfaatlariga, qonunga zid borganlarga

qarshi yoziladi. Yozuvchi “Sariq devni minib”, “Mungli ko‘zlar” romanlarida militsiya xodimlari obrazlarini ishonarli yaratgan. Buning sababi, u felyetonnavislik faoliyatida turli jinoyatlarni, illatlarni fosh etish uchun tinimsiz kuzatuvlar olib borgan. Buning natijasida, jinoyatlar va illatlarning “koni”ni, ularni keltirib chiqaruvchi sabablarni topib, aniq, mantiqiy xulosalar chiqarishga erishgan. Bu xususiyat ham uning asarlarida aks etmay qolmadi. A.Rasulov fikricha, X.To‘xtaboyev qaysi asarida qonun himoyachilari va qonunbuzarlar haqida yozsa, qalami erkin harakat qiladi. Chunki yozuvchi jurnalistlik kasbi tufayli qaltis holat, vaziyatlarni kuzatgan. Felyetonnavislik – qonunga suyanib ish yuritish yozuvchi tabiatiga singib ketgan. “Sariq devni minib” romanidagi ikki muhim qonunbuzarlik tarixi tasviri haqida to‘xtalamiz. Biri, Uzunquloq pirim ziyoratgohidagi firibgarliklar. Ikkinchisi, “Rohat” oshxonasi direktori Odil Abbosov (yoxud Odil battol) bilan polkovnik Salim Otajonov, polkovnik Ali Usmonov boshliq militsiya xodimlari aro hayot-mamot jangi. Har ikkala tarix detektiv tarzida tasvirlanadi. Yong‘oq qori, Bodom qori, Danak qorilar firibgarlik bilan xalqni aldab yotibdilar. Ular xaloyiq ko‘ziga farishta, hojatbaror bo‘lib ko‘rinadilar. Aslida esa odamlarni aldab, o‘z manfaatlarini yo‘lida xizmat qildiruvchi firibgarlar edi. Hoshimjon sehrli qalpoqchani kiyib, ularning sirini birin-ketin fosh eta boshlaydi.

Yong‘oq qori o‘zini avliyo darajasidagi bir tabib deb ko‘rsatadi. Odamlarning uylariga kirib borib, ularning uyida kasal yotgan odam borligi, bu unga “xobida” ayon bo‘lganini, davosini ham o‘zi qilajagini aytadi. Evaziga odamlardan nima kerak bo‘lsa (pulmi, boylikmi), shuni talab qiladi. Uning bu “ishi”ga buvisining qistovi bilan shogirdlikka topshirilgan Hoshimjon aralashib qoladi va qing‘ir ishlarning guvohiga aylana boradi. Dastlab bola hayratdan lol bo‘lib qoladi, chunki qori pochchasining hayratga solib qo‘yadigan “amallari” ko‘p edi-da. Qori pochchaning tavsiyasi bilan kasal bolasini so‘yilgan sariq qo‘yning terisiga o‘rab, yetti xil mevaning novdasi bilan savalashgan, lekin buning natijasida kasali zo‘rayib ketib o‘lib qolgan bolaning onasi diydiyo bilan kelib qoladi. Yong‘oq qori aybini tan olmaydi, bolaning o‘limiga hech bir aloqasi yo‘qligini, buning ustiga u kasal bola ham, ismi ham “xobida” ayon bo‘lganini uqtiradi. Ammo bu ishlarning barchasida Hoshimjon bor edi. Qori pochchasining “xobida” ayon bo‘lmaganini, odamlar haqidagi ma‘lumotlarni uning o‘zi yig‘ib kelib, qori pochchasiga aytib berar edi. Bunday nohaqlik, yolg‘onni ko‘rib, bola chiday olmaydi: “Bo‘talog‘im!” deb, orqamni silab qo‘yishlarida gap bor ekan-da. Shartta o‘rtaga chiqdim:

– Xolajon, meni taniyapsizmi?
– Yo‘q, seni tanimayman.
– Uyingizga kirib o‘g‘lingizning ismini, kasali nima ekanligini so‘ragan edim-ku?

–Voy esim qursin! Kirgan eding, kasal qarindoshimizni axtarib yuribman, degan eding...

Shundan keyin butun voqeani to‘planganlarga shartta-shartta gapirib berdim. Zodiyon, Makiyon, Elash, To‘lash degan qishloqlarga ham borib, kasallarni surishtirib kelaman deb, yo‘llarda rosa itlarga talangan edim. Ana shulargacha hammasini gapirib berdim” [To‘xtaboyev 1982, 154].

Yong‘oq qorining bunday kirdikorlari mantiqiy izchillik bilan fosh etiladi. Chunki yozuvchi tabiatida hayotga real qarash xususiyati mavjud edi. Bunga qaysidir ma’noda asar realizm metodi avjlangan paytda yozilganligini ham sabab qilib ko‘rsatish mumkin. Faqat bu emas, yozuvchi Uzun quloq pirim ziyoratgohidagi hodisalarni ham real faktlar asosida ifodalab beradi. Ya’ni soxta qorilar Uzunquloq pirim ziyoratgohidan mo‘maygina daromadga ega bo‘lib turardilar. Aynan ziyoratgoh o‘rniga pioner lageri qurilishi rejası ularda norozilik uyg‘otadi. Ular turli yo‘llar bilan ishchilarni qurilish ishlaridan aynitishga, keltirilgan taxtalarni kechasi yoqib yuborishga ko‘p bor urinishadi. Uzunquloq pirim ziyoratgohi haqidagi gaplar bir qarashda e’tiqodga zid dunyoqarashni esga soladi. Ammo yozuvchi shunday mohir yo‘l tanlaganki, maqsad – ziyoratgohning tubida eshak yotganini aytish emas, balki sodda, go‘l odamlarni aldayotgan, qori niqobiga kirib olib odamlarning e’tiqodini suiiste‘mol qilayotgan ayrim kimsalarning firibgarligini ochish edi. Bu lavha sobiq tuzum davrida balki to‘g‘ri qarash, deb qabul qilingandir. Lekin bugungi kun nuqtai nazaridan asarga boshqacha qarash ham mumkin: odamlarning e’tiqodini poymol qilish, uning ustidan kulish, tahqir qilish mumkin emas! Buning uchun eng avval har bir insonning o‘zi ziyrak, e’tiborli bo‘lishi darkor. U nimaga e’tiqod qilayotgani, kimga va nimaga ishonayotganini bilmasa, jamiyat omi va go‘l odamlar uyushmasiga aylanib qolishi hech gapmas. Shu o‘rinda bir savol tug‘iladi: odamlar shunchalar go‘lmidi? Nahotki, kasal bolasini shifokorga ko‘rsatish o‘rniga so‘yilgan sariq qo‘yning terisiga o‘rab, yetti xil novda bilan savalashni buyurgan soxta qorining gapiga ishonish shunchalar oson bo‘lsa? Axir, isitmalab yotgan kasalni qo‘y terisiga o‘rab savalash hech bir mantiqqa to‘g‘ri kelarmidi? Biz bunday savollarga javob izlar ekanmiz, o‘sha paytda xalqimizning diniy bilimi, tibbiyotga oid tushunchasi anchagina sust bo‘lgan, degan

xulosaga keldik. Yoki Uzunquloq pirim ziyoratgohi tarixi haqida hech kim qiziqmaydi: muhimi bu yerda bir avliyo yotibdi, xolos. Yozuvchi yana real mantiqiylikka murojaat qiladi. Odamlarni ziyoratgohga eshak ko'milganiga ishontirish uchun isbot kerak edi. Bu isbotning bir uchini Yong'oq qori pochchaning o'zi boshlab beradi (albatta, Hoshimjon ko'zga ko'rinmay uni qo'rqitib, shunga majbur qilgach). Xalq oldiga chiqib, avliyoning xokini boshqa joyga ko'chirishni e'lon qiladi va qabrni kavlashga kirishadilar. "Hash-pash deguncha Uzunquloq pirimning suyaklari ham chiqib qoldi.

– Ie, bu eshakning suyagi-ku! –dedi qabrdan suyaklarni olayotgan kishi" [To'xtaboyev 1982, 166].

G'ala-g'ovur boshlanadi. Har kim har xil taxmin bildiradi. Kimdir eshakning suyagi, kimdir otning suyagi, yana kimdir xachirning suyagi ekanligini uqtirmoqchi bo'lardi. Oxiri qassobni chaqirib, beli sinib o'lgan urg'ochi eshakning suyagi ekanligini aniqlashadi. Nihoyat, tog'ning ichkarisida yashaydigan bir yuz o'ttiz to'rt yoshli cholni olib kelishadi. Sababi, bu chol har gal shu ziyoratgoh oldidan o'tganda, "Ha, eshakka sig'inuvchilar", deb kulgancha o'tar ekan. Haqiqat ayon bo'ladi. Bir qari o'tinchi chol tog'dan o'tin terib kun ko'rar edi. Bir kun xuddi mana shu joyga kelganda o'zi nimjon eshagining beli sinib, o'lib qoladi. Chol eshagini ko'mib yig'lab o'tirganda, boshqa o'tinchilar savoliga "meni yigirma yildan buyon boqib kelgan... Uzun quloq pirimni ko'mdim..." deb yig'lab javob beribdi. O'tinchilar cholga rahmi kelib, har kuni bir, yarim tanga tashlab o'tadigan bo'lishibdi. Chol shu yerda bir qancha yil tilanchilik qilib o'tirgandan keyin olamdan o'tadi. Chol o'lgandan keyin Azizxon eshon degan bir odam bu joyga dahma soldirib, bog'-rog' qiladi. Bu yerda Uzunquloq pirim qabri joylashgan, deb "boplab ma'ruza qildi". Eshitganlar hayratdan dong qotib qoldilar. Ular shu paytgacha e'tiqod qo'yib kelgan narsalari puchga chiqqanini hali hazm qilib ulugurganlaricha yo'q. Bu voqealar garchi Hoshimjon nigohi bilan kuzatilib, uning aqli bilan idrok etilsa-da, yozuvchining dunyoqarashi sezilib turadi.

A. Rasulov fikricha, "Sariq devning o'limi" roman ichra detektiv romandir. Detektiv adabiyotda jinoyatni fosh etish jarayoni ma'lum tartib-qoidalar asosida davom etadi. Detektiv asarda qotillik (yoki unga intilish) bo'lishi shart, kurashuvchi kuchlar nisbati deyarli teng bo'lishi lozim. Detektiv asardagi konflikt rasmiy muhokama tomonidan bostirib tashlanishi mumkin emas, asarda kurash uzluksiz jiddiylashib, sirlilik, vahimalilik kasb etib boradi. X.To'xtaboev savdo-sotiq, oshxona, omborxonalarda ro'y berayotgan

jinoyatlarning fosh etilganligini ko'rsatadi. Savdo yoxud jinoyat ob'ekti vakillari xilvat joylar, kasalxona, jinnixonadan jon saqlash maskani sifatida foydalanganlar. Yozuvchi jinnixonadagi voqealarni Hoshimjon hikoyasi orqali o'ta jonli, qiziqarli tasvirlaydi. Jinnixona, jinoyatchilarning yerto'la - ziyofatxonadagi sharoiti, munosabat, muomalalari ishonarli tasvirlangan. Romanning shu o'rinlarida matn osti, matn ruhi, qamrovi aniq ko'rinadi. Yoki yozuvchi voqea orqali ichki, yashirin holatlarni ko'rsatadi. Odil battol gadoy topmas yerto'lada o'zini o'ta erkin tutadi: asl qiyofasi, mohiyatini ko'rsatadi. Nafaqat Odil battol, Sallabodroq amaki, o'g'ri Mutal, Orif chayqovchi, peshanasi yiltiroq amaki, omborchi ham yashirin xonada emin-erkin so'zlashadilar. Hoshim jinoyatchilar orasida o'zini yo'qotmaydi, tutingan otasi Otajonovga, Ali Usmonovga, guruh boshlig'i Xoliqovga ma'lumot yetkazib turadi.

Hoshimjonning militsiya xodimi bo'lib ishlashi haqiqiy detektiv voqealar bilan ko'rsatiladi. Odil battol va uning sheriklari yashirin "qarorgoh"larini topishda, ularni fosh etishda Hoshimjonga yana sehrli qalpoqcha yordam beradi: "Bir sakrab devordan oshib o'tdim. Hovli xuddi go'ristondek qorong'i, jimlik, tiq etgan ovoz eshitilmaydi... Uyning eshigi berk, derazaga parda tutilganga o'xshaydi – tirqishdan nursiz yorug'lik ko'rinib turibdi. Uyga qanday kirdim endi? Eshikni kim ochib beradi? Salgina ovoz chiqsa, hammalari hushyor tortib, rejamizni chippakka chiqarishi mumkin! Shu paytda qo'g'irchoq teatrida artist bo'lib ishlaganim juda qo'l kelib qoldi-da. Boshimga qalpoqchamni kiyib ko'zdan g'oyib bo'ldim-u, eshikka yaqinlashib, xuddi sovuq qotib qolgan mushuk bolaga o'xshatib zorlanib miyovlay boshladim, qo'llarim bilan taxtani tatalab tirnadim. Xayriyat, yalmog'iz kampir qulog'ini ding qilib o'tirgan ekan, darrov eshita qoldi..." [To'xtaboyev 1982, 369].

Shundan keyin voqealar rivoji tezlashib ketadi. Hoshimjon uyning yerto'lasiga tushadi va u yerda Odil battol boshliq jinoyatchilar to'dasining bazmu jamshidiga guvoh bo'ladi. Aslida jinoyatchilarni bildirmay kuzatish, ular qilgan jinoyatlarga guvoh bo'lib, isbot bilan tutib olish jamiki izquvarlarning orzusi bo'lsa kerak. Ana shu orzu Hoshimjonning sehrli qalpoqchasi yordamida amalga oshadi. Buni fantastik asar tabiatidan kelib chiqib, xayoliy ishlarning amalga oshuvi, deyish ham mumkin. Ammo mantiqan olib qaraganda, har qanday jinoyat o'z ildiziga, tarixiga, har qanday jinoyatchilar o'z makoniga ega bo'lishi tabiiy. Jinoyatlar ildizining topilishi jihatidan asardagi ba'zi bir o'rinlar Artur Konan Doylning fosh etish san'atini esga soladi. Faqat, ularning farqi Konan Doyl izquvar bo'lib, sirtidan

kuzatadi, o'rganadi, o'zida sinab ko'radi, jinoyatchilarni izidan yurib fosh qiladi.

Umuman, "Sariq devni minib" romanida hayotbaxsh ruh, harakatchan qahramonlar faoliyati yetakchilik qiladi. Ular bolalar didiga, ruhiy-ma'naviy ehtiyojiga nihoyatda mos kelgan.

Xudoyberdi To'xtaboyev asarlarida keksa odamlar – chol-kampirlar alohida mehr bilan tasvirlanadi. Hoshimjon buvisini, Akrom sartaroshni, polkovnik Salimjon Otajonovni nihoyatda hurmat qiladi. Akrom bilag'on Shirin qovunlar mamlakatida Dar Darajaday ustoz-suyanchiq topib olganidan behad quvonadi. "Besh bolali yigitcha"da Parpi bobo, To'ti xola, Pakana bobo, Abziy singari keksalar yetimlarning boshini silaydilar. Yozuvchining "Jannati odamlar" asarida esa Erka bobo, Matmusa bobo singari diyonatli, ilimli kishilar timsoli mehr bilan tasvirlangan. Buning sababi, yozuvchi ma'naviyatining kamolga yetishida uning bobosi va buvisi katta hissa qo'shganidir.

Adibning "Besh bolali yigitcha" romanida keksalar obrazi bir qancha. Ammo ularning har biri bir-biriga o'xshamagan tabiati, xarakteri, gap-so'zlari bilan kitobxon yodida saqlanib qoladi. Ulardan biri bolalarning qo'shnisi, uch o'g'li urushga ketib uyi huvillab qolgan Parpi buva va uning kampiri To'xta xola. Bu chol-kampir bolalar hayotida katta o'rin tutadi. Bolalarning boshiga ketma-ket kulfatlar tushganda shu ikki qariya ularning yonida bo'ladi. Otasi urushga ketgan, onasi traktor tagida qolib o'lgan bolalarga Parpi bobosining nasihatlarini, To'xta xolasining pishirgan qotirmalari najot bo'ladi. Ular o'zlari muhtoj bo'la turib, shu yetim bolalarga darmon bo'lishga, ularning ko'ngillarini ko'tarishga o'zlarida kuch topadilar. Kunlarning birida bolalarni yetimxonaga olib ketish uchun davlat idorasidan uylariga mehmonlar kelishadi. Bu paytda Parpi buva kasal: bir tomoni ishlamay yotgan edi:

– Orifjonlarni olib ketgani keldik, ota, – to'satdan gapni bu yoqqa burib yubordi direktor opa.

– Yetimxonagami? – nazarimda bir cho'chib tushgandek bo'ldi buvam, – o'tgan safar bo'lmaydi, deb aytuvdim-ku.

– Tanangizga bir o'ylab ko'ring, ota, o'zingiz kasal bo'lsangiz.

– Xudoga shukur, hali tirikman, qizim!" [To'xtaboyev 2005, 71]. Xullas, suhbat Parpi buvaning to tuzalgunicha bolalar yetimxonada turishlariga rozi bo'lishi bilan tugaydi. Bu chol va kampir asar oxirigacha olti yetimchaga qayg'urib, ulardan xavotir olib yashaydi. Garchi o'zlari ko'ngli o'ksik bo'lsalar-da, bolalarning ko'nglini o'ksitmaslikka intiladilar. Bu obrazlar o'zgacha bir mehr

bilan tasvirlangani anglashilib turadi.

Umuman olganda, yozuvchining biografiyasi yosh qahramonlarda o'ziga xos tarzda aks etadi. Ba'zan bu hodisada yozuvchilik ruhi ustunlik qilib, jamiyat ma'naviy hayoti yozuvchi tomonidan idrok qilinadi, ba'zan esa qahramon psixologizmi o'zining ruhiy-ma'naviy holatini yozuvchi ixtiyoridan tashqarida namoyon etadi. Bu borada professor Safo Matjon shunday yozadi: "Darhaqiqat, o'zi qalamga olgan qahramonlar ruhiyati ich-ichiga kirib borish, surati va siyrati tasvirining uyg'unligiga erishish orqali kitobxonning o'zligini anglashga yo'naltirilishini badiiy adabiyotning bosh vazifasi deb bilgan adib jahonga mashhur "Sehrli qalpoqcha", "Sariq devni minib" asarlarini yaratgunga qadar katta hayot va ijod maktabini o'taydi. Adib asarlari xususida gap ketganda, bolaligida boshdan kechirgan turmush mashaqqatlari, bobosi va buvisi tarbiyasi, o'qituvchilik faoliyati, gazetalar tahririyatidagi felyetonchiligi bo'lajak yozuvchini hayotga jiddiy ko'z bilan qarashga yo'naltirganini sezish qiyin kechmaydi" [Matjonov 2018, 5].

Xulosa

Umuman olganda, har qanday yozuvchi badiiy asar yozar ekan, unda ba'zan istab, ba'zan istamasa-da o'z hayotini qaysidir darajada aks ettiradi. Yetimlik haqida yozar ekan, u albatta yetim bo'lishi, urush davri haqida yozar ekan, albatta urushning fojialarini qalban his qilagn bo'lishi shart. Shunday ekan, biz yozuvchi Xudoyberdi To'xtboevning ruhiy-ma'naviy olami, qalb iztiroblarini u yaratgan asarlar, u yaratgan qahramonlarda ko'ramiz.

Adabiyotlar

- Расулов, Абдуғафур. 2009. *Бетакрор ўзлик*. Тошкент: Мумтоз сўз.
- Тўхтабоев, Худойберди. 1982. *Сариқ девни миниб*. Тошкент: Ёш гвардия.
- Тўхтабоев, Худойберди. 1991. *Ширин қовунлар мамлакати*. Тошкент: Чўлпон.
- Тўхтабоев, Худойберди. 2005. *Беш болали йигитча*. Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги НМИУ.
- Матжонов, Сафо. 2018. *Сеҳрли қалам ёхуд болалигини қўмсаган бобо*. Х.Тўхтабоев. "Қайлардасан болалигим" китобига сўзбоши. Тошкент.

Biography of the writer and the uniqueness of the child's psyche

Rukhsora Tulabaeva¹

Abstrakt

In this article, the works of Khudoyberdi Tokhtaboev, a major figure of Uzbek children's literature, are analyzed. In them, the expression of the adolescent psyche, as well as the child's psyche, are discussed in detail. In fact, it is natural that any literary work will reflect the writer's biography to some extent. After all, when a writer writes a work, the events he encountered during his life and the feelings he experienced are imprinted in that work. When we analyze the works of the writer Khudoyberdi Tokhtaboev, we see that they reflect the life path, character (nature) of the writer.

Also, in the article, the main problem in today's Uzbek children's literature - that the child's psyche is primary in the education of the child - was highlighted on the example of artistic works. It is noted that the artistic work written for children is a reflection of the child's psyche.

Key words: *writer, child mentality, biographical method, biography of the writer, mentality of the elderly, comedy, skill, analysis.*

References

- Rasulov, Abdug'afur. 2009. *Betakror o'zlik*. Toshkent: Mumtoz so'z.
- To'xtaboev, Xudoyberdi. 1982. *Sariq devni minib*. Toshkent: Yosh gvardiya.
- To'xtaboev, Xudoyberdi. 1991. *Shirin qovunlar mamlakati*. Toshkent: Cho'l-pon.
- To'xtaboev, Xudoyberdi. 2005. *Besh bolali yigitcha*. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi NMIU.
- Matjonov, Safo. 2018. *Sehrli qalam yoxud bolaligini qo'msagan bobo*. X.To'xtaboev. "Qaylardasan bolaligim" kitobiga so'zboshi. 5. Toshkent.

¹*Tulabaeva Rukhsora Sayfullaevna* – Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi.

E-mail: rtulaboyeva@navoiy-uni-uz; rtolaboy@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7013-400X

For citation: Tulabaeva, R. 2022. "Biography of the writer and the uniqueness of the child's psyche". *Uzbekistan: Language and Culture*. 2(2): 54-62.